

Befektetés és versenyképesség

**A GKI Gazdaságkutató Rt. őszi konferenciája
Budapest, 2003. november 17.**

A versenyképesség alapvető fontosságú tényező a gazdaságban, alkalmasint fontosabb, mint sok makromutató havi változásának a nyomon követése – nyitotta meg a konferenciát *Akar László*, a GKI Gazdaságkutató Rt. vezérigazgatója. A közgazdászok feltevése az, hogy jelentősen romlott a magyar gazdaság versenyképessége, de kérdés mennyire, s a romlás valójában mit jelent. A versenyképesség minősítésére ugyanis nincs igazi jelzőszám, a különféle tanulmányok és felmérések szerint a magyar gazdaság éppúgy élenjáró, mint sereghajtó. *Akar László* azt hangsúlyozta, hogy a versenyképesség romlása olyan, mint a méreg a szervezetben, a hatás nem látszik azonnal, ám amikor nyilvánvalóvá válik, esetleg már késő beavatkozni. Megemlítette a volt NDK példáját is, amely a két márka árfolyamának elhibázott rögzítése miatt ma is szenved az egységes Németországban. Megjegyezte: a közszféra béreinek felzárkóztatása Magyarországon segítette a versenyképességet, de növelte az államháztartás hiányát és egyben a versenyszféra béreit is. Az euró bevezetése javítani fogja a versenyképességet, de az odáig vezető program végrehajtása nem. Kérdés, ha megindul a nyugat-európai gazdaságok fellendülése, akkor hogyan alakulnak majd a befektetések Magyarországon. Ez jó mutató lesz annak megállapítására, hogy vajon hogyan is áll a magyar gazdaság versenyképessége.

Veres János, a Pénzügyminisztérium politikai államtitkára azt elemezte, hogy az adók és a költségvetési kiadások mennyiben hatnak a versenyképességre 2004-ben. Az idén a GDP bő 2 százalékának megfelelő mértékben csökken az államháztartás hiánya, jövőre és az azt követő években ez a trend folytatódik. A költségvetés jövedelemcentralizációja azonban egyelőre nem csökken, de a kiadásokon belül 47 százalékos részesedéssel kiemelkedik a közlekedés és a távközlés fejlesztése. Ez egyfajta beruházás a jövőbe, amint-hogy az EU várható támogatásai is ezt a célt szolgálják. *Veres* hozzátette: a társasági adó csökkentése, az iparüzési adó levonhatósága, a beruházások ösztönzése, az adminisztráció mérséklése és a takarékoság is a versenyképesség javítását szolgálja.

Hardy Ilona, a Befektető-védelmi Alap elnöke emlékeztetett arra, hogy a BÉT a kilencvenes évek második felében az egyik legjobban teljesítő tőzsde volt a világon, ám az utóbbi három évet a visszaesés jellemezte. Új termékekkel, új kibocsátásokkal kívánnak újra lelket önteni a börzébe, ennek jegyében kötöttek együttműködési megállapodást a frankfurti tőzsdével, így az MMTS összeköttetéssel is lehet kereskedni. A tőzsdék integrációja azonban Európában is lassan halad, megmaradnak a nemzeti börzék, s inkább elektronikus hálózatba tömörülnek. Hosszabb távon a BÉT-nek sincs más választása, minthogy csatlakozzék valamelyik nagyobb egyesüléshez, ám egyelőre nem világos, melyikhez.

Neményi Judit, Pénzügykutató Rt. főmunkatársa szerint a fiskális és monetáris politika hibái miatt 2001 tavasza óta volatilis az árfolyam és a hozam. A mára kialakult magas hozam nem kedvez a növekedésnek, és nem is mutat a monetáris unió felé. A befektetők szemével nézve a gazdaságot, *Neményi* szerint a legfontosabb a kiszámíthatóság és a gazdaságpolitika összhangja. A hitelességet kell helyreállítani. Ha összehasonlítjuk Magyarországot a térség más országaival, akkor azt tapasztaljuk, hogy másutt is keletkeztek

makrogondok, másutt is nő az adósság, a költségvetési hiány, mégis a kockázati prémium Magyarországon maradt a legmagasabb, s ennek oka, hogy megbomlott a fiskális és monetáris politika összhangja. A Bank of America szerint Magyarországon a legnagyobb az árfolyam változékonysága, a pénzügyi válság közeli helyzetet jelez. A Deutsche Banknak a tíz csatlakozó országot rangsoroló listáján Magyarország az élmezőnyben van, de lassan lefelé csúszva, éppen a monetáris és fiskális politika összhangjának hiánya miatt. A jegybank persze követheti a maga célját, de a kormány támogatása nélkül korrekcióra kényszerül (ahogy ez be is következett). A nyári sávközép-áthelyezés s az azt követő bizonytalanság okozta magas kamat – amelyet a külföldi befektető jelenleg megkövetel – egyben a legnagyobb kockázat is. A magas kamat lényegében ennek a bizonytalanságnak, bizalomvesztésnek az ára. A 2005-ös négyszázalékos inflációs cél már megállapodás eredménye. Alacsonyabb kamat azonban csak akkor lehetséges, ha a piac elhíszti, hogy a kormány és a jegybank összefog a belső, öngerjesztő turbulenciák ellen.

Oblath Gábor, a jegybank monetáris tanácsának tagja arról szolt, hogy a versenyképesség mérése vitatott fogalom a nemzetközi közgazdasági irodalomban is. Attól függ, honnan nézzük, s milyen számítási módszereket alkalmazunk. A makromutatók romlása önmagában mást is jelezhet, mint a versenyképesség hanyatlását. Az amerikai Paul Krugman szerint nem is szerencsés egy gazdaság versenyképességéről beszélni, mert a versenyképesség mikrogazdasági fogalom. Magyarország részesevé növekedett az EU importjában – a gépipporton belül az első helyen áll –, de ha a régióból származó importot nézzük, akkor Lengyelországhoz és Csehországhoz képest csökkent. Ezen az alapon nem bizonyított, hogy romlott volna a versenyképességünk. A Világgazdasági Fórum számai azonban romlásra utalnak, a bécsi WIIW összehasonlító intézet szerint viszont Magyarország és Szlovákia a legversenyképesebb régióban. *Oblath* azonban úgy látja, hogy a kiinduló feltételezés rossz, mert a bruttó kibocsátás helyett helyesebb a hozzáadott értéket, a bruttó bér helyett a teljes bérköltséget figyelembe venni. A különféle megközelítések alapján mutatók elemzéséből azt a következtetést lehet levonni, hogy a kilencvenes évek második felében javult, az ezredforduló óta gyengült a magyar gazdaság nemzetközi versenyképessége. A termékegységre jutó bérköltségen alapuló indikátor, a reálárfolyam-index sokakat arra készítet, hogy pusztán a bérek leszorításában és a leértékelésben lássák a megoldást. Ez félreértés. Az index akkor javul, ha emelkedik a termelékenység, és akkor romlik, ha a hazai bérek emelkedése meghaladja a termelékenység emelkedését. Az index javulását azonban kikezdheti a túlzott béremelkedés és felértékelődés.

Szapáry György, az MNB alelnöke a jegybank álláspontját ismertette az euró bevezetésének előnyeiről – az importált hitelességen keresztül megvalósuló stabil árfolyamról, a csökkenő kamatról, a bővülő gazdaságról és az emelkedő külföldi befektetésekről. Nem értett egyet a belépést ellenző véleményekkel, mondván nyitottság eleve alkalmassá teszi a gazdaságot az euró bevezetésére. A sokak által a magyar gazdaság szempontjából egyelőre szigorúnak tekintett stabilitási paktumról pedig azt mondta, hogy a költségvetési korlátot átlépő Németország és Franciaország esete is azt bizonyítja, hogy az egyezményt lehet rugalmasan értelmezni.

Kamarás Miklós, az ÁPV Rt. vezérigazgatója ismertette a kormány meghirdetett elképzeléseit a még meglévő állami vagyon privatizálására 2005-ig, illetve hatékonyabb működtetésére. Ehhez kapcsolódva mondta el *Czirják Sándor*, az MFB vezérigazgatója, hogy a pénzügyi nyugat-európai típusú, klasszikus fejlesztési bankká válik, amely hitelekkel és időleges tőkejuttatással vesz részt a Nemzeti Fejlesztési Terv megvalósításában, az uniós támogatások bevonásában, szem előtt tartva az ország versenyképességének javítását. *Voszka Éva*, a Pénzügykutató főmunkatársa ugyanakkor arról beszélt, hogy az állami támogatások és a versenyképesség fokozásának vágya olykor ellentétbe kerül egymással. A kormányok, amelyek a támogatások hatékonyságát nem mérik, gyakorta az

odaítélt összegek és a támogatásban részesített vállalkozások száma szerint minősítenek – holott ezek egyáltalán nem utalnak arra, hogy a pénzek valóban növelik-e a versenyképességet. Az adatokból ráadásul kiderül, hogy a támogatások ciklikusan, a választási évhez kötődve ugranak meg.

Csillag István gazdasági és közlekedési miniszter utalt arra, hogy a gazdaság húzóere-jévé az utóbbi években a belső fogyasztás vált, s ennek következtében romlott a pénzügyi egyensúly. A 2001-ben megkezdett választási kampány végre a végére ér. Felhívta azonban a figyelmet arra, hogy a befektetők elriasztásában szerepet játszott a politikai bizonytalanság is. Úgy vélte, mára megállt a versenyképesség romlása, ám szomszédaink, versenytársaink helyzete folyamatosan javul. A versenyképesség erősítését célzó politikának a feldolgozóipar, a beruházások növekedésére kell épülnie. A helyzet javul, a foglalkoztatottság is emelkedik, de azért a külföldi befektetők nem tódulnak ide. A tárca 400 milliárd forintot költhet jövőre a versenyképesség javítására, ebből 352 milliárd az infrastrukturális fejlesztés. Megalakult a versenyképességi tanács, megvalósul az ügyintézésben az egyablakos rendszer, a pályázatok összehangolása. A legfontosabb, hogy ezen intézkedések nyomán visszaszerezzük és megtartsuk a befektetők bizalmát.

Matolcsy György volt gazdasági miniszter előadásának lényege abban foglalható össze, hogy szerinte – s az Egyesült Államok, az EU-tagországok és az ázsiai gazdaságok példája is alátámasztja véleményét – állami gazdaságpolitikai program nélkül nem lehet felzárkózni. Az EU azért maradt le az Egyesült Államok mögött, mert nem emelte közösségi szintre a sikeres nemzetgazdasági – bajor, finn, ír – fejlesztési stratégiákat. Az uniós alapokból jövőre ideáramló pénzek ráadásul konzerválják a magyar termelési szerkezetet, hiszen a mezőgazdaságot, a szociális támogatást preferálják, nem pedig az innovációt. Matolcsy szerint okulni kellene a Széchenyi-tervből, s olyan gazdaságpolitikai támogatási rendszert kialakítani, amely azt serkenti, amit az EU- nem, elsősorban a tudás-gazdaság fejlesztését.

Zara László, az Adótanácsadó Kamara elnöke rámutatott arra, hogy a magyar vállalatok az azonos kategóriában kisebbek, mint az uniós cégek. Az átlagos árbevétel az uniós átlag alig 10 százaléka, az egy foglalkoztatottra jutó hozzáadott érték pedig csupán 17 százaléka. Ez rámutat a hatékonysági problémákra. A nagy cégek a költségvetéstől többet kaptak adókedvezmények formájában, mint amennyit oda befizettek. Az adókedvezmények 94,7 százalékát 4000 nagyvállalkozás kapta. Alacsonyabb szinten viszont nincs megfelelő adókedvezmény.

A versenyképesség mérésének szentelte előadását *Vértes András*, a GKI elnöke is, aki leszögezte, hogy a fajlagos munkaerőköltség Magyarországon meredekebben nőtt, mint a térségben. A reálárfolyam 2001–2004 között 30 százalékkal értékelődött fel, de ha csak a versenyszféra béreit nézzük, akkor csupán 20 százalékkal. Igaz, a gazdaság évi 2-3 százalékos bér emelését – BigMac-index, GDP, működőtőke-beáramlás a GDP százalékában, beruházások, államháztartási hiány, kamatok – veszünk szemügyre, akkor a magyar gazdaság versenyképessége egyáltalán nem rossz. Valószínű azonban, hogy valamennyi veszteséget elszenvedett a gazdaság, ám hogy mennyit, az akkor derül ki, ha megindul a nyugat-európai konjunktúra. Ha ez áterjed Magyarországra, akkor túléljük az utóbbi néhány évet, még ha vérrel és verítékkel is.

Pitti Zoltán, a BKÁE tudományos kutatója adatokkal bizonyította, hogy a magyar cégek nyereségessége felzárkózott az itteni külföldi cégei mellé, ám úgy látszik, hogy az árbevételben még nem tudják igazán elismertetni a tudástartalmat. A nyereségképződés területi megoszlása nem kelet–nyugati, hanem inkább észak–déli ellentétek feszülésére utal, s erre oda kellene figyelnie a vidékfejlesztési politikának.

Utolsó szónokként borús képet festett a magyar gazdaság kilátásairól *Bartha Ferenc*, a Trigránit Holding elnöke, az MNB volt elnöke. Nagyvállalkozói szemmel is nézve a

folyamatokat, Bartha Ferenc úgy látja, hogy bár Magyarország a 1995-ös stabilizáció után a térség éllovasa lett, 2001-től fokozatosan elvesztette előnyét. S nemcsak azért, mert a többiek felzárkóztak, és vonzóbbá váltak a külföldi tőke számára, hanem azért is, mert a kormányok politikai, választási okokból elosztották a kilencvenes évek második felében megtermelt jövedelmet, s eljátszották a bizalmat is. A forrásokat a szükséges reformokra – közszféra, adók – kellett fordítani, hogy létrejöhessenek az átállás feltételei az intenzív fejlődési szakaszra, amelyben a nagyobb hozzáadott értékű tevékenység a jellemző. Ezek a források nem teremthetnek újra. Egyelőre nem látni, hogy a bizalomvesztés miatti magas kamat mikor csökkenhet, kiszámíthatatlan az árfolyam. A politikai közállapotok pedig nem kedveznek a gazdasági ésszerűség felülkerekedésének.

Blahó Miklós

*A lap minden kedves Olvasójának
és Szerzőjének
eredményekben gazdag,
békés, boldog új évet kíván*

a Szerkesztőség